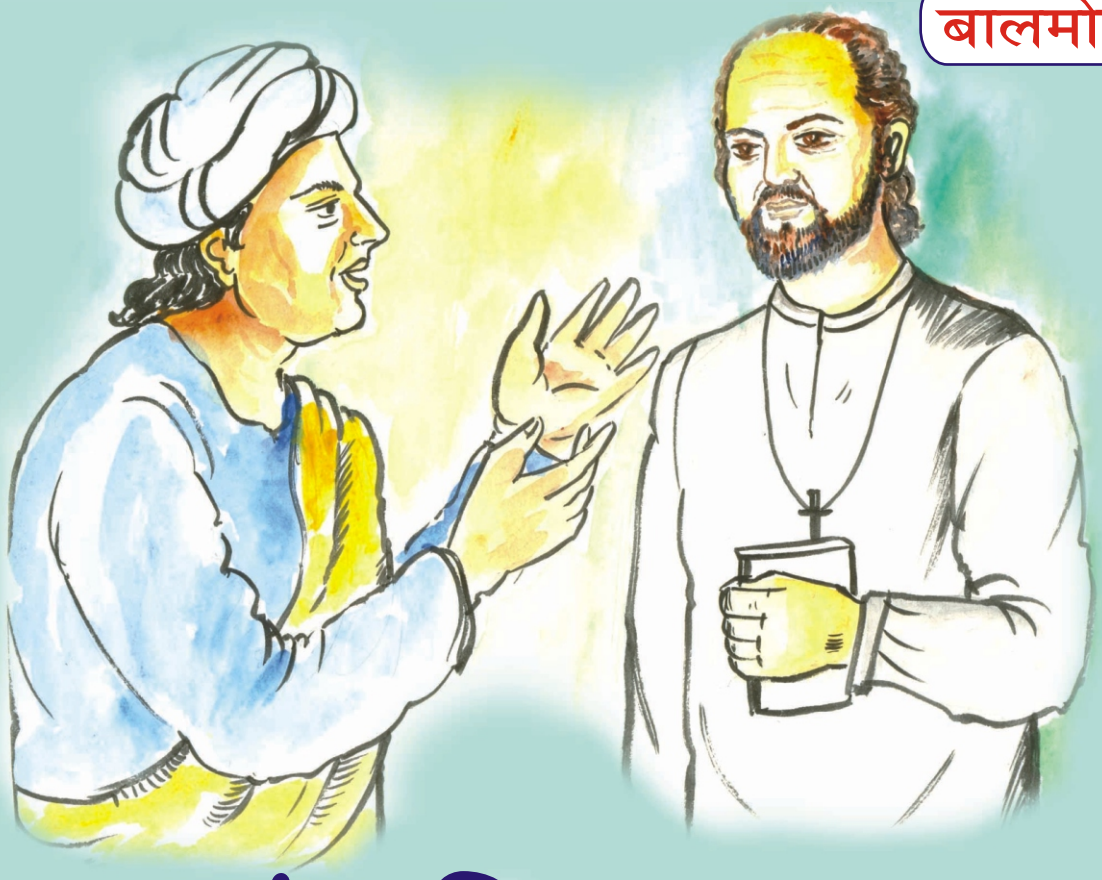

महात्मनां भूमिः एषा

◆ (सं) चिद्रूपिणी

रेवरेण्ड् आवरः अमेरिकीयः कश्चन धर्मगुरुः । सः भारतम् आगत्य पुणेनगरपरिसरे स्थितान् कांश्चन निर्धननिरक्षरान् क्रिस्तमतीयान् अकरोत् प्रयत्नेन ।

एतां वार्तां ज्ञातवान् कश्चन पण्डितः तं दृष्ट्वा अपृच्छत् - ''किं भवता हिन्दुधर्मग्रन्थानाम् अध्ययनं कृतम् ?'' इति ।

''न'' इति अवदत् आवरः ।

तदा पण्डितः अवदत् - ''भवता हिन्दुधर्मस्य निन्दा, क्रिस्तमतस्य प्रशंसा च बहुधा क्रियते । वास्तवं स्वरूपम् अवगत्य खलु निन्दा करणीया ? आदौ अवगन्तुं प्रयासः स्यात् । ततः एव अवगुणाः प्रकाशनीयाः'' इति ।

एतत् युक्तम् अमन्यत आवरः । ततः सः हिन्दुधर्मस्य अध्ययने प्रवृत्तः अभवत् । तेन संस्कृतं मराठी च अधीते । एकनाथ-ज्ञानेश्वर-तुकारामादीनां साहित्यं तेन अवगतम् । भारतीयं तत्त्वज्ञानं तस्मिन् महत् परिणामम् अजनयत् । बहून् तत्त्वज्ञानसम्बद्धान् ग्रन्थान् आङ्ग्लभाषया अनूदितवान् अपि सः ।

ततः तेन अमेरिकीयायै मातृसंस्थायै यत् पत्रं लिखितं तत् तु नितरां महत्त्वपूर्णम् । सः लिखति - ''भारते अद्यावधि शतशः सहस्रशः वा क्रिस्ताः जन्म प्राप्तवन्तः । अग्रे अपि तादृशाः महापुरुषाः जन्म प्राप्नुयुः । अतः अत्र क्रिस्तमतप्रचारस्य न कापि आवश्यकता । तस्मात् भारते स्थगनीयं तत् । ...भारतं सत्यधर्मचिन्तनयोः आगारम् अस्ति । अतः सर्वैः अपि क्रैस्तैः स्वमतप्रचारं परित्यज्य अत्रत्यं ज्ञानं प्राप्तुं प्रयासः करणीयः । मया मम मतप्रसारकवृत्तिः परित्यज्यते । अमेरिकादेशे अष्टलक्षमिता या मम सम्पत्तिः अस्ति ताम् अहं पुणेनगरस्थाय 'भारतीयेतिहाससंशोधनमण्डलाय' अर्पितवान् अस्मि । एतस्मात् ग्रन्थप्रकाशनं प्रवर्तताम् इति मम इच्छा ।''